

N:o 121.

Af herr **J. Olsson** från Stockholm m. fl., *angående ändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken i syfte att utvidga nämndens befogenhet i vissa frågor.*

När Andra Kammaren förliden riksdag afslog Kongl. Maj:ts då framlagda förslag till lag angående bevisning inför rätta, skedde det bland annat af det under öfverläggningen uttalade skäl, att en utvidgning af den principiellt rigtiga grundsatsen om domarens fria bevispröfning förutsatte en omorganisation af särskildt våra landtdomstolar. Det angafs ock så väl af flere reservanter inom lagutskottet som under diskussionen, huru man tänkte sig att åtminstone en början till en dylik omorganisation skulle kunna ske, nemligen genom en vidgad befogenhet för nämnden att deltaga i beslutet.

Denna tanke om utvidgning af nämndens befogenhet har sedermera till behandling upptagits af en af vårt lands främste så väl teoretiske som praktiske jurister, nemligen presidenten i Göta hofrätt, friherre *O. W. Staël von Holstein* i en af honom författad och i Holms Juridiska Arkiv under förlidet år publicerad uppsats: »Om laga bevis, sakkunnige och nämnd». I denna uppsats, som jemväl behandlar flere andra sidor af rättegångsväsendet, framlägger och motiverar författaren bland annat ett förslag till lag angående förändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken, hvilket synes oss på ett synnerligen lyckligt sätt angifva det steg framåt i nyss angifna rigtning, som för närvarande lämpligen skulle kunna tagas.

Då vi till fullo instämma i detta förslag och icke tilltro oss att för detsamma förebringa någon bättre motivering än förslagets författare, skola vi tillåta oss att här anföra det hufvudsakliga af denna motivering.

Efter att hafva i korthet redogjort för behandlingen af lagförslaget om bevisning inför rätta inom högsta domstolen och vid förliden riksdag samt lemnat en historisk öfversigt af nämndeinstitutionens utveckling, öfvergår

Bih. till Riksd. Prot. 1894. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 29 Häft. (N:is 121—123). 1

författaren till frågan om utvidgning af nämndens befogenhet och yttrar derom:

»Men denna fråga är ännu i sin linda. Hon måste behandlas med varsamhet, och anspråken få till att börja med icke ställas högt. *Hur långt kan man för närvarande gå?* Detta spörsmål måste besvaras med hänsyn till erfarenheten, att vidt utseende reformer alltid äro de, som längst få vänta på sitt förverkligande.

Först och främst må man taga sig till vara för att i *formellt* hänseende rubba förhållandet emellan domare och nämnd. Ett särskiljande af deras funktioner, såsom i jurysystemet, kan icke ske utan en fullständig omgestaltning af sjelfva rättegångssättet. Häradshöfdingen måste fortfarande vara nämndens ledare och förgångsman, öfverläggningen måste vara gemensam, domen framträda såsom ett enhetligt samfäldt resultat af domarens och nämndens verksamhet. Detta häradshöfdingens förhållande till nämnden uttryckes i 23 kap. 2 § rättegångsbalken sålunda: »När dom å häradsting fällas skall, underrätte häradshöfdingen nämnden om saken, och de skäl deri äro, så ock hvad lag i ty fall säger». Deraf följer, att häradshöfdingen måste säga sin mening först, och nämndens afvikande åsigt framträder såsom en skiljaktighet, hvilken dock under förutsättning af fullständig *enighet* inom nämnden kan blifva dom. Det är denna förutsättning af fullständig enighet, som så väsentligen inskränker nämndens betydelse, och det är tydligen emot denna, som anspråken på ökad befogenhet för nämnden äro rigtade. Lagens fordran på enighet inom nämnden tål också obestriddigen vid någon afprutning. Denna fordran lägger allt för mycken vikt vid hvarje enskild nämndemans röst och förringar i motsvarande grad betydelsen af de öfriga ledamöternas sammanstämmande mening, då det lemnas beroende af en enda nämndemans godtycke att förlama hela nämndens inflytande. Så länge detta förhållande fortfar, är nämnden ett allt för svagt band på domaren, och det är just till följd deraf vanskligt att hålla nämndens intresse för sin verksamhet vid lif. Det skulle emellertid, efter vårt förmenande, vara betänkligt att låta nämndens samfälda votum bestämmas af *enkel* pluralitet. Man torde allt framgent få anse det såsom ett undantagsfall, att nämnden blir skiljaktig från häradshöfdingen, särdeles om genom en något ökad befogenhet för nämnden häradshöfdingen får ökad anledning att, vid bildandet af sin egen åsigt i saken, taga hänsyn till den inom nämnden rådande mening i de frågor, som företrädesvis falla inom nämndens kompetens. Vi föreställa oss, att en måttligt ökad myndighet hos nämnden skall hafva sin första och betydelsefullaste påföljd i en ökad samverkan emellan domare och nämnd under former, hvilka icke kunna eller behöfva genom någon ny lag ordnas. Det enda behöfliga men också oundgängliga bandet emellan domare och nämnd är det

ömsesidiga förtroendet. Men detta skulle ej befordras genom att ställa nämnden i ett spändt förhållande till domaren, och vi frukta, att detta skulle kunna inträffa, om nämnden sattes i tillfälle att, utan all hänsyn till domarens votum, med enkel pluralitet öfverrösta honom. Det kunde också befaras, att ett sålunda tillkommet beslut af nämnden skulle sakna tillbörlig auktoritet hos parterna och i högre rätt, hvaremot ett väl afpassadt förhållande emellan härads höfdingens och nämndens inflytande på domsluten skulle åt häradsrätternas utslag gifva en större auktoritet, än de för närvarande ega, och sålunda kanske äfven i någon mån minska fullföljden till öfverinstanserna. Vi anse det därför vara rådligast att stanna vid en sådan förändring, att nämndens beslut må kunna göras gällande emot domaren, *endast om två tredjedelar af nämndens närvarande ledamöter äro derom ense*, således 8 af 12, 7 af 11 och 10, 6 af 9 och 8, 5 af 7. Då emellertid det är af vigt att icke på något sätt rubba den nuvarande ordningen utöfver hvad behovet verkligen kräfvat, och anledningen till en reform i hvarje fall utgör reformens rätta begränsning, så anse vi, att den sålunda ifrågasatta utvidgningen af nämndens beslutanderätt endast bör omfatta de frågor, i hvilka, genom de föreslagna förändringarna af bevisreglerna, domstolens pröfningsrätt skulle i det hela utvidgas, och således sträcka sig allenast till *pröfning af bevis, ådömande af edgång och fastställande af skadestånds belopp*. I de rena rätts- och lagfrågorna är den lagfarne domarens öfverlägsenhet öfver nämnden så alldeles gifven, att redan nämndens nuvarande magt att genom ett enhälligt votum kullkasta härads höfdingens dom äfven i dessa delar synes väl stor. Det bör emellertid icke heller ifrågakomma att härutinnan inskränka nämndens nuvarande befogenhet, hvilken i praktiskt hänseende torde vara temligen betydelselös. Det skall säkerligen häremot invändas, att kollision mellan domare och nämnd kan uppstå äfven i fråga om rätta gränsen emellan bevisfrågan och rättsfrågan, hvilka i tillämpningen icke alltid kunna skarpt skiljas åt; men vid sådan kollision måste i hvarje fall vitsord i första hand tillerkännas domaren, som har att på grund af voteringen författa domen, och om han dervid skulle träda nämndens rätt för nära eller underlåta att till fullo begagna sin egen beslutanderätt, måste detta alltid framgå af protokollet och således kunna vid sakens fullföljd till högre domstol rättas. Praxis skulle sålunda snart komplettera hvad i stadgandets fullständighet och tydlighet kan och måste brista. Med säkerhet torde man kunna antaga, att, om nämnderna erhålla utsträckt befogenhet i afseende å bevis- och skadeståndsfrågornas pröfning, de skola veta att taga vara på denna rätt och med större intresse än för närvarande fullgöra sin domarepligt, hvaraf också den påföljden lär kunna förväntas, att nämnderna allmänt blifva väl besatta, hvilket nu i några landsorter icke lär vara

förhållandet. Nämndeinstitutionen i sin helhet skulle sålunda vinna i betydelse och anseende. För hela det svenska rättsväsendet skulle det vara en ära att hafva under gammal nationel form upplifvat och utvecklat det folk-element, som numera äfven af vetenskapen erkännes vara oundgängligt för en god domstolsorganisation. Hvad på denna grund ytterligare kan och bör uppbyggas, må lemnas åt framtiden».

Under åberopande af det ofvan anförda, tillåta vi oss sålunda att såsom vårt upptaga det förslag till ändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken som framstälts af ofvan nämnde författare; och få vi för den skull föreslå Riksdagen att för sin del antaga följande

Lag

angående förändrad lydelse af 23 kap. 2 § rättegångsbalken.

Häri genom förordnas, att 23 kap. 2 § rättegångsbalken skall hafva följande förändrade lydelse:

§ 2.

När dom å häradssting fällas skall; underrätte härads höfdingen nämnden om saken, och de skäl deri äro, så ock hvad lag i ty fall säger. *Sedan säge härads höfding sin mening. Är nämnden ej ense med härads höfdingen om hvad i målet skall anses bevisadt, eller om till värjemålsed dömas skall, eller om skadeståndsbelopp, gälle derutinnan den mening, hvarom två tredjedelar af nämnden sig förenat.* Varder i annan fråga nämnd från härads höfding skiljaktig och äro alla i nämnden ense, gälle nämndens mening. I ty fall svare hvar man i nämnden för sin dom. Eljest stånde vid det, som härads höfding rättvist pröfvar, och svare han för domen.

Om remiss till lagutskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 27 januari 1894.

John Olsson.

J. Bromée.

P. Norberg.

D. Persson
i Tällberg.